

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

про основні тенденції зміни значень показників, що застосовуються для розрахунку індексу регіонального людського розвитку

Дніпропетровська обласна державна адміністрація

Середня очікувана тривалість життя при народженні, років

У 2017 році у порівнянні з 2016 роком відмічається тенденція до збільшення очікуваної тривалості життя при народженні.

Захворювання органів системи кровообігу та новоутворення є основними причинами смертності дорослого населення. Зниження таких вагомих показників закономірно впливає на подовження середньої тривалості життя та структуру смертності населення в цілому (2016 рік – 1633,9 на 100 тис. всього нас., 2017 рік – 1577,5), у тому числі працездатного населення (2016 рік – 583,8 на 100 тис. нас. працездатного віку, 2017 рік – 555,9).

Рішенням Дніпропетровської обласної ради від 05 грудня 2014 року № 586-28/IV (зі змінами) затверджена обласна програма “Здоров’я населення Дніпропетровщини на 2015 – 2019 роки” (далі – Програма). Програма включає в себе цілий комплекс заходів, у тому числі:

забезпечення умов безпечного материнства, здорового дитинства та збереження репродуктивного здоров’я населення;

забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД у Дніпропетровській області;

заходи розвитку донорства крові та її компонентів;

зниження захворюваності на серцево-судинні хвороби;

профілактика, діагностика та лікування вірусних гепатитів;

лікування хворих на офтальмологічні захворювання;

забезпечення імуносупресивними лікарськими засобами для забезпечення хворих з пересадженими органами;

надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю методом програмного гемодіалізу та перитонеального діалізу;

надання медичної допомоги онкологічним хворим.

Загальний обсяг фінансування заходів Програми на 2018 рік складає 272,6 млнгрн (2016 рік – 301,8 млнгрн, 2017 рік – 310,8 млнгрн). В рамках Програми кожного року департаментом охорони здоров’я облдержадміністрації проводяться процедури закупівлі лікарських засобів, витратних матеріалів та виробів медичного призначення з метою забезпечення безперервного дороговартісного лікування пацієнтів певних захворювань. Упровадження Програми дозволяє вирішувати актуальні проблеми в умовах реформування галузі, забезпечувати безкоштовними медикаментами та сучасними лікувальними методиками певні категорії хворих у загрозливих для життя та здоров’я станах.

Загальний коефіцієнт приросту (скорочення) чисельності населення, на 1000 осіб наявного населення, проміле

У 2017 році, вперше за останні 5 років (2013 – 2017), загальний коефіцієнт приросту (скорочення) чисельності населення, на 1000 осіб наявного населення був позитивним (0,2).

Чисельність наявного населення Дніпропетровської області, за оцінкою, на 01 січня 2018 року склала 3231,1 тис. осіб, на 01 січня 2017 року – 3230,4 тис. осіб.

Природний рух населення у 2017 році характеризувався суттєвим перевищенням числа померлих над живонародженими: на 100 померлих – 54 живонароджених.

Серед основних причин смерті населення області у 2017 році хвороби системи кровообігу становлять 67,2%, новоутворення – 14,5%, зовнішні причини смерті – 5,7%.

Загальний рівень смертності складав 15,8 особи на 1000 наявного населення (за 2016 рік – 16,4 особи). Показник народжуваності у 2017 році зменшився до 8,5 особи на 1000 наявного населення проти 9,6 – у 2016 році.

Міграційний приріст населення у 2017 році склав 24,1 тис. осіб.

Коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження, на 100 тис. осіб наявного населення, просантиміле

Коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження у 2017 році був найменшим за період з 2013 по 2017 роки.

Відношення середньої заробітної плати до мінімальної, разів

Аналіз динаміки показників відношення середньої заробітної плати до мінімальної показав, що працівники Дніпропетровської області стабільно перебувають серед найбільш оплачуваних серед областей України.

Головними факторами впливу на зміну показника є рівень оплати праці та розмір мінімальної заробітної плати, визначеної на державному рівні.

Протягом 2013 – 2016 років показник відношення середньої заробітної плати до мінімальної мав тенденцію до покращення і склав 2,89 – 3,53 рази, здебільшого за рахунок впливу фактору підвищення середньомісячна заробітна плата штатних працівників Дніпропетровщини з 3336 грн у 2013 році до 5075 грн у 2016 році. Збільшення рівня оплати праці відбувалось в основному за рахунок підвищення рівня оплати праці на базових промислових підприємствах, наприклад: ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” в середньому на 15,0% у 2013 році, ДП “НВК “Електробудування” збільшення на 36% та ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод” на 20% у 2014 році, ТОВ “Демурінський ГЗК” до рівня 9684 грн у 2015 році, ПАТ “Верхньодніпровський завод потужного радіобудування” на 34% у 2016 році.

За 2017 рік показник відношення середньої заробітної плати до мінімальної складав 2,17 разів, що обумовлено підвищенням вдвічі рівня мінімальної заробітної плати з 1600 грн у 2016 році до 3200 грн у 2017 році.

З метою посилення ефективності державного контролю за додержанням законодавства про працю, зокрема підвищення мінімальної заробітної плати в області створені та діють відповідні консультативно-дорадчі органи з питання забезпечення реалізації рішень, спрямованих на підвищення рівня оплати праці, дотримання норм законодавства в частині мінімальної заробітної плати та легалізації тіньової зайнятості.

Так, протягом січня – липня 2018 року відбулось 259 засідань обласної, міських та районних робочих груп з питань легалізації виплати заробітної плати та зайнятості населення, здійснено 1553 обстеження роботодавців щодо легалізації заробітної плати.

Структурними підрозділами з питань соціального захисту населення місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування області проводиться активна робота з керівниками підприємств щодо підвищення рівня оплати праці та оформлення легальних трудових відносин.

В засобах масової інформації проводиться активна інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення і роботодавців щодо негативних наслідків виплати “тіньової” заробітної плати.

За результатами проведеної роботи станом на 01 серпня 2018 року в області 266 роботодавців підвищили рівень оплати праці.

Темп зростання заробітної плати протягом січня – червня 2018 року у відношенні до відповідного періоду минулого року був найкращим серед областей України і складав 129,7% (Україна – 126,2%).

Середньомісячна заробітна плата у Дніпропетровській області за січень – червень 2018 року становила 8375 грн, що у 2,25 рази вище рівня мінімальної заробітної плати, визначеної на державному рівні з 01 січня 2018 року (3723 грн).

За рівнем середньомісячної заробітної плати в рейтингу серед областей України область займає 3 місце, після Донецької та Київської областей.

Найбільш оплачуваними в області залишаються професії працівників, які пов'язані з фінансовою та страховою діяльністю – 14892 грн, а також професії працівників добувної промисловості і розроблення кар'єрів, середньомісячна заробітна плата яких у червні 2018 року нарахована у розмірі – 13278 грн.

Підвищення мінімальної заробітної плати, легалізації оплати праці, поступове налагодження виробництва області та збільшення його обсягів зумовить щорічне зростання середньомісячної заробітної плати.

Обсяг видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу, гривень

У цілому видатки загального та спеціального фондів місцевих бюджетів області за 2017 рік виконано у сумі 41829,0 млн грн (12960,3 грн на 1 особу), що порівняно з 2016 роком більше на 10698,5 млн грн. або на 34,4 відсотка.

Видатки загального фонду (без урахування реверсної дотації) склали 32675,2 млн грн. Порівняно з 2016 роком видатки збільшилися на 8693,3 млн грн або на 36,2 відсотка.

Видатки спеціального фонду виконані у сумі 9153,8 млн грн зросли порівняно з 2016 роком на 2005,2 млн грн або на 28,1 відсоток.

Фінансовий ресурс області формується за рахунок власних надходжень місцевих бюджетів та передачі ресурсу з державного бюджету.

Зростання доходів по області, напряду впливає на зміну обсягу видатків у сторону збільшення.

Так власні доходи бюджету області за загальним та спеціальним фондами збільшилися у 2017 році порівняно з 2016 роком на 5005,8 млнгрнабо на 27,9 відсотка.

Крім того, у 2017 році значно збільшилися надходження до місцевих бюджетів області з державного бюджету – на 5940,2 млн грн. (+40,9 відсотка), з них:

субвенції на виконання програм соціального захисту населення – отримано 9182,8 млнгрн, що на 2775,1 млн грн. або на 43,3 відсотка більше, ніж у минулому році;

субвенції інвестиційного спрямування та надходження з державного бюджету на здійснення заходів з розвитку автомобільних доріг загального користування – отримано на загальну суму 1243,3 млнгрн (для порівняння цей показник у 2016 році становив 850,9 млнгрн), збільшення склало 392,4 млн грн. або 46,1 відсотка.

Збільшення обсягу надходження ресурсу з державного бюджету сприяло збільшенню обсягу видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу.

Враховуючи вищевикладене, а також той факт, що при плануванні видатків у першу чергу враховувалися зміни, проведені на законодавчому рівні, як то: збільшення розміру мінімальної заробітної плати та розміру посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки, підвищення тарифів на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, які споживаються бюджетними установами, індекс росту споживчих цін при визначенні інших видатків, пов'язаних з утриманням установ, та реалізації заходів регіональних програм, наслідком стало збільшення видатків на душу населення у 2017 році порівняно з 2016 роком.

Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних

Аналіз динаміки рівня працевлаштування зареєстрованих безробітних показав, що протягом останніх п'яти років показник має тенденцію до покращення з 39,9% у 2013 році до 45,8% у 2017 році відповідно. Протягом 2013 – 2017 років показник співвідношення кількості працевлаштованих безробітних до загальної кількості громадян, які мали статус безробітного збільшився на 5,9 відсоткових пункти і у 2017 році Дніпропетровська область зайняла 2 місце серед регіонів України за рівнем працевлаштування.

Вплив на рівень працевлаштування безробітних в області проводиться завдяки:

впровадження кейс-менеджменту, як сучасного формату з індивідуальним підходом до обслуговування безробітного населення;

заохочення роботодавців, які зберігають діючі та створюють нові робочі місця шляхом виплат компенсацій;

заохочення до організації підприємницької діяльності та започаткування власної справи шляхом надання одноразової допомоги за рахунок коштів

Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;

сприяння реалізації державної політики зайнятості щодо підвищення професійної підготовки та конкурентоспроможності економічно активного населення;

взаємодія з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями з питань формування та розміщення державного та/або регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів у професійно-технічних та вищих навчальних закладах з урахуванням реальних потреб регіону у кваліфікованих кадрах;

організації оплачуваних громадських робіт.

З початку 2018 року за направленням державної служби зайнятості 6,7 тис. безробітних проходили професійне навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації, видано 57 ваучерів особам віком старше 45 років для перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності.

Прийнято 425 рішень про виплату компенсації роботодавцям в розмірі єдиного внеску за працевлаштування безробітних на нові робочі місця.

Протягом січня – липня 2018 року надали згоду на соціальний супровід при працевлаштуванні за підходом кейс-менеджменту 160 осіб, з яких 119 були працевлаштовані і стали яскравим прикладом успішного запровадження нових методик у Дніпропетровській області.

За результатами проведеної роботи протягом останніх п'яти років область має найвищий показник працевлаштованих на нове робоче місце серед областей України (у 2013 році – 42,8 тис. осіб, у 2014 році – 31,1 тис. осіб, у 2015 році – 32,9 тис. осіб, у 2016 році – 37,4 тис. осіб, у 2017 році – 37,5 тис. осіб, січень – травень 2018 року – 19,9 тис. осіб).

Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних складає 42,4%, що на 1,9 відсоткових пункти більше, ніж за аналогічний період минулого року (40,5%).

Запровадження нових підходів в роботі з безробітними, розвиток малого та середнього бізнесу, реалізація комплексу заходів державної політики щодо поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення дає можливість досягнення основної мети – збереження та розвитку трудового потенціалу.

Чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком три – п'ять років, відсотків до загальної кількості дітей такого віку

Відсоток охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком від трьох до п'яти років залежить від потужності мережі закладів дошкільної освіти всіх форм власності відповідно до потреб населення та її відповідності конкретній демографічній ситуації, що змінюється щорічно. Тобто, якщо народжуваність збільшувалась значно більшими темпами, ніж створювались нові місця в закладах дошкільної освіти, відсоток охоплення зменшиться. Якщо ж народжуваність падатиме, то і за наявності незначного збільшення кількості

місць у закладах, показник відсотка охоплення збільшиться. Тому цей показник є не зовсім коректним. Так, показник охоплення дітей протягом 2013, 2014 років зростав, потім у 2015, 2016 роках знизився й у 2017 році знов почав збільшуватись.

Така нестійка динаміка та зниження показника охоплення дітей у 2015, 2016 роках пояснюється тим, по-перше, що дошкільна освіта не є обов'язковою. У п. 5 ст. 9 Закону України “Про дошкільну освіту” зазначено, що діти можуть здобувати дошкільну освіту не лише в закладах дошкільної освіти, а також у сім'ї – за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти, й за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, або фізичних осіб-підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність.

По-друге, протягом 2014 – 2016 років спостерігалось зменшення створених (відкритих) місць в закладах дошкільної освіти, а до закладів дошкільної освіти прийшли діти, народжені за часу стабільного економічного стану.

По-третє, у зв'язку зі складною економічною ситуацією в Україні, що спостерігається протягом останніх років, матері, які бажають вийти на роботу раніше, ніж дитині виповнилося три роки, влаштовують до закладів дошкільної освіти дітей починаючи з двох років, що дозволено чинним законодавством. Таким чином, діти третього року життя отримують дошкільну освіту, але не враховуються у “чистий показник охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком три – п'ять років, відсоток до загальної кількості дітей такого віку”, тим самим його зменшуючи.

Демографічна ситуація, що склалась станом на 2018 рік у області, свідчить про те, що кількість новонароджених дітей менша за кількість майбутніх першокласників. Таким чином показник охоплення зможе вирівнятись.

Демографічна ситуація та економічний стан країни є факторами основними та об'єктивними, вплинути на них облдержадміністрація не може, а створення нових місць у закладах дошкільної освіти є можливим і основним фактором, здійснюється облдержадміністрацією щорічно, позитивно впливаючи на динаміку показника.

Кількість випускників вищих навчальних закладів I – IV рівня акредитації, відсотків до загальної кількості населення у віці 25 – 70 років

Проаналізувавши динаміку вищезазначеного показника за останні п'ять років, представлену у листі Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.07.2018 № 9/36-253-18, Дніпропетровська область покращила зазначений показник, адже у 2013 році – загальнодержавний показник складає – 2,1, показник області – 1,9. У 2017 році показник по Україні складає 1,5, показник по області також 1,5.

Показник кількості випускників вищих навчальних закладів I – IV рівня акредитації, відсотків до загальної кількості населення у віці 25 – 70 років вираховується на підставі наступних показників: показника прийому та випуску

із закладів вищої освіти (вищих навчальних закладів I – IV рівня акредитації) у звітному році; показника загальної кількості населення у віці 25 – 70 років.

На території Дніпропетровської області розташовано 83 заклади вищої освіти (вищі навчальні заклади I – IV рівня акредитації). З них: 18 закладів вищої освіти (вищі навчальні заклади III – IV рівня акредитації) державної форми власності, які підпорядковуються Міністерству освіти і науки України, 13 закладів вищої освіти (вищі навчальні заклади I – II рівнів акредитації) комунальної форми власності, які є закладами медичного, педагогічного та мистецького напрямів, 2 заклади вищої освіти державної власності, які підпорядковуються Міністерству внутрішніх справ України, 1 – Міністерству охорони здоров'я України.

Наказом Державної служби статистики України від 30.11.2012 № 500 затверджено форму державного статистичного спостереження № 2 – 3 нк, яку вищі навчальні заклади I – IV рівнів акредитації незалежно від форми власності та підпорядкування здають до Держстату один раз на рік. У формі 2 – 3 нк міститься статистична інформація стосовно прийому та випуску у вищих навчальних закладах.

Враховуючи, галузеву підпорядкованість закладів вищої освіти департамент освіти і науки облдержадміністрації не має доступу до статистичної інформації таких закладів освіти. До сфери діяльності департаменту освіти і науки облдержадміністрації належать 4 заклади педагогічного напрямку.

Інформація стосовно загальної кількості населення у віці 25 – 70 років перебуває у володінні Державної служби статистики України.

Проаналізувавши показник Дніпропетровської області, можна припустити, що: щорічне зменшення показника спричинене зменшенням кількості випускників загальноосвітніх закладів освіти; запровадженням під час вступу до закладів вищої освіти принципу “гроші ходять за студентом”, за яким бюджетні місця надаються не конкретним закладам вищої освіти, а здійснюється алгоритмічний розподіл вступників за їхніми конкурсними балами та обраними пріоритетностями.

Таким чином, більшість абітурієнтів у пріоритетності віддають перевагу найбільш престижним закладам вищої освіти, випускники яких працевлаштовуються у потужних компаніях з високими заробітними платами (залежить від економічного розвитку конкретної території) або працевлаштовуються закордоном. Зазначений показник не залежить від освітньої політики обласної влади.

Виконуючий обов'язки
директора департаменту
економічного розвитку
облдержадміністрації

О.С.ПСАРЬОВ